
Van school- naar beklagdenbank

ROEL JENNISSEN

Voortijdig schoolverlaten en criminaliteit onder autochtonen en niet-westerse allochtonen

Voortijdig schoolverlaten komt vaker voor onder niet-westers allochtone jongeren dan onder jongeren met een westerse achtergrond. Dit is een belemmering voor de sociaal-economische integratie van niet-westerse allochtonen, aangezien onderwijsdiploma's kunnen worden gezien als het belangrijkste toegangsbewijs tot de middelbare en hogere sociaal-economische strata van moderne samenlevingen. Daarnaast bestaat ook een verband tussen voortijdig schoolverlaten en criminaliteit, waardoor de integratie van deze groep nog eens extra wordt bemoeilijkt.

Foto: Marcel Minnée.

De criminologen Weerman en Van der Laan laten in een in 2006 verschenen literatuurstudie zien dat door verscheidene onderzoekers een relatie tussen voortijdig schoolverlaten en criminaliteit is aangetoond. Zij concluderen dat deze samenhang het sterkst is onder jongens en bij ernstige vormen van delinquentie. Ook uit cijfers van het CBS blijkt onomstotelijk dat er een verband bestaat tussen voortijdig schoolverlaten en criminaliteit. Van alle voortijdig schoolverlaters (zie kader) die in het schooljaar 2004/'05 het onderwijs verlieten zonder een startkwalificatie te hebben behaald werd 15,8 procent in de periode van 1 januari 2003 tot en met 31 december 2005 geregistreerd in het Herkenningsdienstsysteem (HKS) van de politie (zie kader) met een proces-verbaal, terwijl het aan-

Tabel 1. Voortijdig schoolverlaten naar herkomstgroepering, schooljaar 2004/2005

	Absoluut	% van het totaal aantal leerlingen in het vo en mbo
Turken	2.700	7
Marokkanen	2.700	7
Surinamers	2.660	7
Antillianen	1.170	8
Overige niet-westerse allochtonen	3.920	7
Totaal niet-westerse allochtonen, waarvan:		
Eerste generatie	5.400	10
Tweede generatie	7.750	6
Autochtonen	36.090	4

De absolute aantallen voortijdig schoolverlaters zijn afgerond op tientallen. De tabel bevat geen gegevens over schoolverlaters van 23 jaar en ouder.

Bronnen: IBG en CBS (SSB).

causale verband tussen deze twee verschijnselen. Dit gebeurt door de oorzaken van voortijdig schoolverlaten en verschillen tussen autochtonen en niet-westerse allochtonen met betrekking tot voortijdig schoolverlaten en criminaliteit nader te bekijken.

Meer voortijdig schoolverlaten onder niet-westerse allochtonen

Als eerste stap is bekeken hoe vaak voortijdig schoolverlaten onder verschillende herkomstgroepen voorkomt. Voor de leerlingen in het voortgezet onderwijs en het mbo in het schooljaar 2004/'05 is nagegaan of zij in het daaropvolgende schooljaar nog steeds door de overheid bekostigd onderwijs volgden of een startkwalificatie hadden behaald. De leerlingen die hier niet aan voldeden werden aangemerkt als voortijdig schoolverlater. Doordat geen registraties beschikbaar zijn van het particuliere onderwijs wordt het aantal voortijdig schoolverlaters waarschijnlijk iets overschat.

De percentages in tabel 1 maken duidelijk dat voortijdig schoolverlaten vanuit het voortgezet onderwijs in hogere mate onder niet-westerse allochtonen dan onder autochtone leerlingen voorkomt. Dit hangt deels samen met het gegeven dat veel niet-westerse allochtonen een opleiding volgen binnen het vmbo, waar voortijdig schoolverlaten vaker voorkomt dan op de havo of het vwo, schoolsoorten die meer door autochtonen worden bezocht. Ook voor vmbo-leerlingen geldt echter dat relatief meer niet-westerse allochtonen de opleiding voortijdig verlaten en relatief minder een vervolgonderwijs beginnen dan autochtonen, zo blijkt uit de 2007-editie van het Jaarboek Onderwijs van het CBS. Tabel 1 laat verder zien dat het percentage voortijdig schoolverlaters onder de eerste generatie niet-westerse allochtonen aanzienlijk hoger is dan onder de tweede generatie.

De percentages van de afzonderlijke niet-westerse herkomstgroepen blijken nauwelijks van elkaar verschillen. De groep overige niet-westerse allochtonen bestaat voor een relatief groot deel uit eerste generatie allochtonen. Als daarmee rekening wordt gehouden bij de interpretatie van

VOORTIJDIG SCHOOLVERLATERS

Voortijdig schoolverlaters zijn leerlingen die het onderwijs verlaten zonder dat zij ten minste een startkwalificatie hebben behaald. Een leerling heeft een startkwalificatie als hij of zij een havo- of vwo-opleiding of een basisberoepsopleiding (mbo niveau 2) heeft afgerond. Dus ook iemand die met alleen een vmbo-diploma of een diploma op niveau 1 van het mbo het onderwijs verlaat wordt beschouwd als een voortijdig schoolverlater. Hierbij wordt een leeftijdsgrens gehanteerd van 23 jaar.

deel geregistreerde daders onder jongeren die niet voortijdig van school gingen slechts 3,2 procent bedroeg.

Oorzaak en gevolg

Het gegeven dat er een relatie bestaat tussen voortijdig schoolverlaten en criminaliteit hoeft nog niet te betekenen dat we hier hebben te maken met een causaal verband waarbij het verlaten van de school de oorzaak en criminaliteit het gevolg is. Jongeren zouden immers ook vanwege een criminele carrière kunnen besluiten om van school te gaan. Ook zou een derde factor (bijvoorbeeld de gezinssituatie van de scholier) zowel het voortijdig schoolverlaten als het zich inlaten met criminele activiteiten kunnen veroorzaken. Een aantal studies die betrekking hebben op de Nederlandse situatie geven hierover geen uitsluitsel. In enkele Amerikaanse onderzoeken, waarbij werd gecorrigeerd voor een aantal demografische en sociaal-economische achtergrondvariabelen, werd echter wel een causaal verband gevonden tussen voortijdig schoolverlaten en het vertonen van delinquent gedrag. Uit deze studies bleek dat personen die voortijdig een einde maakten aan hun onderwijsloopbaan relatief vaker delinquent gedrag vertoonden.

In dit artikel zal nader worden ingegaan op het

Foto: Marcel Minnée.

Foto: Marcel Minnée.

het percentage voortijdig schoolverlaters kan worden vastgesteld dat de groep overige niet-westerse allochtonen er beter in slaagt om een startkwalificatie te behalen dan de vier grote 'klassieke' niet-westerse herkomstgroepen (Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen).

Criminaliteit onder voortijdig schoolverlaters en niet-voortijdig schoolverlaters

In tabel 2 is het percentage voortijdig schoolverlaters en niet-voortijdig schoolverlaters dat in de periode van 1 januari 2003 tot en met 31 december 2005 als dader in het HKS werd geregistreerd per herkomstgroepering weergegeven. Het percentage geregisteerde daders is onder voortijdig schoolverlaters voor alle onderscheiden herkomstgroepen hoger dan voor leerlingen die de school niet voortijdig hebben verlaten. Van de vier grote 'klassieke' herkomstgroepen is het percentage geregisteerde daders onder Marokkaanse voortijdig schoolverlaters het grootst, gevolgd door achtereenvolgens Antilliaanse, Surinaamse en Turkse voortijdig schoolverlaters. Bij de overige scholieren wordt dezelfde volgorde gevonden. De verhouding tussen het aandeel als dader geregisteerde voortijdig schoolverlaters en als dader geregisteerde leerlingen die de school niet voortijdig verlaten wijkt niet erg af tussen de groepen niet-westerse allochtonen. De verhouding tussen deze percentages ligt tussen de 3,0 (Antillianen) en 3,5 (overige niet-westerse allochtonen). Voor autochtonen wijkt deze verhouding sterk af. Het percentage geregisteerde daders onder de voortijdig schoolverlaters is voor deze groep maar liefst 5,5 keer zo hoog als dat onder leerlingen die de school niet voortijdig verlaten. Voortijdig schoolverlaten lijkt daarom voor de autochtone individuele leerling een grotere invloed te hebben op het vertonen van crimineel gedrag dan voor de niet-westers allochtone individuele leerling.

Verschillende oorzaken van voortijdig schoolverlaten

Een mogelijke verklaring voor het verschijnsel dat voortijdig schoolverlaten voor autochtonen een groter effect heeft op het vertonen van crimineel gedrag dan voor niet-westerse allochtonen is dat er verschillende oorzaken kunnen zijn voor het voortijdig verlaten van het onderwijsstelsel. Deze kunnen op hun beurt weer in ongelijke mate voorkomen bij de verschillende herkomstgroepen.

De Amerikaanse criminoloog Sweeten, die de relatie tussen voortijdig schoolverlaten en criminaliteit onderzocht (zie kader pag. 8), verdeelde de redenen voor het voortijdig schoolverlaten in redenen die te maken hebben met de school, persoonlijke redenen en economische redenen. Tot de eerste categorie behoren bijvoorbeeld het vanwege disciplinaire redenen van school gestuurd zijn, slechte cijfers en een hekel hebben aan school. Voorbeelden van persoonlijke redenen zijn: het moeten vervullen van zorgtaken, het aangaan van een huwelijk en verhuizingen. De belangrijkste economische reden is financiële problemen. Sweeten laat zien

Tabel 2. Geregisteerde daders naar herkomstgroepering en het al dan niet voortijdig schoolverlaten zijn, schooljaar 2004/2005

	Voortijdig schoolverlaters		Niet-voortijdig schoolverlaters	
	Absoluut	% van het totaal aantal voortijdig schoolverlaters	Absoluut	% van het totaal aantal niet-voortijdig schoolverlaters
Turken	500	19	2.190	6
Marokkanen	990	37	4.020	11
Surinamers	670	25	2.380	7
Antillianen	340	29	1.240	10
Overige niet-westerse allochtonen	720	18	2.780	5
Totaal niet-westerse allochtonen, vv				
Eerste generatie	1.160	21	4.080	8
Tweede generatie	2.060	27	8.530	7
Autochtonen	4.580	13	21.260	2

De absolute aantallen geregisteerde daders zijn afgerond op tientallen. De tabel bevat geen gegevens over voortijdig schoolverlaters en niet-voortijdig schoolverlaters van 23 jaar en ouder.

Bronnen: IBG, KLDP (HKS) en CBS (SSB).

dat vooral jongeren die vanwege 'schoolredenen' voortijdig een einde maken aan hun onderwijsloopbaan relatief vaker delicten plegen. Voortijdig schoolverlaten vanwege economische redenen blijkt geen risicofactor voor het vertonen van crimineel gedrag te zijn. Integendeel, als rekening wordt gehouden met de sociaal-economische achtergrond van jongeren, blijken voortijdig schoolverlaters vanwege economische redenen relatief minder delicten te plegen dan niet-schoolverlaters.

Mogelijk verlaten autochtone voortijdig schoolverlaters in relatief hogere mate zonder een startkwalificatie het Nederlandse onderwijsstelsel vanwege redenen die met school te maken hebben dan niet-westers allochtone voortijdig schoolverlaters. Niet-westers allochtone scholieren hebben immers (ouders met) een gemiddeld lager inkomen en meer persoonlijke problemen die hebben te maken met aanpassingsproblemen en culturele dissonantie, het verschijnsel dat allochtone jongeren tussen twee sterk verschillende culturen, namelijk die van het land van herkomst (van hun ouders) en die van het land waarin ze op het moment residentie, moeten laveren. Dit zou verklaren waar-

DALENDE STERFTE

In de eerste helft van 2008 nam de bevolking in Nederland met bijna 30.000 mensen toe. Dit komt doordat er meer mensen naar Nederland kwamen dan er vertrokken. Een positief migratiesaldo is sinds het tweede halfjaar van 2003 niet meer waargenomen. De bevolking groeit sneller dan vorig jaar. Twee op de drie immigranten kwamen uit Europa. Poolse immigranten namen in de eerste helft van 2008 met 6.900 het sterkst in aantal toe. Het aantal Bulgaarse immigranten bedroeg 2.600 en het aantal Roemeense 1.200. Op 1 juli 2008 waren in de Nederlandse bevolkingsregisters 64.000 Polen, bijna 11.000 Bulgaren en ruim 12.000 Roemenen ingeschreven. Nederland telde toen 16,4 miljoen inwoners (CBS).

HET HERKENNINGSDIENSTSYSTEEM (HKS)

Het HKS is een landelijk dekkend systeem dat door de verschillende politiekorpsen en de Koninklijke Marechaussee wordt gebruikt om allerlei gegevens te registreren. In dit artikel wordt gebruik gemaakt van gegevens uit het HKS die betrekking hebben op door de politie opgespoorde verdachten, de tegen hen opgemaakte processen-verbaal en de delicten die daarop staan vermeld. Verdachten die door de rechter worden vrijgesproken of bij wie de aanklacht wegens onrechtmatig verkregen bewijs wordt geseponeerd, worden in principe uit het HKS-bestand verwijderd. Verondersteld wordt dan ook dat het HKS voor de jaren 2003-2005 een bestand van geregisteerde daders is. Hier moeten echter enkele slagen om de arm worden gehouden. Zo blijven personen die niet verder door het openbaar ministerie worden vervolgd vanwege het ontbreken van wettig bewijs toch in het HKS-bestand zitten. Het gaat hier om twee à drie procent van het totale aantal delicten in het HKS-bestand. Bovendien is niet bekend of het hierboven beschreven verwijderen van gevallen van vrijspraak en septs wegens onrechtmatig verkregen bewijs wel altijd even nauwkeurig gebeurt. Een derde overweging die in het achterhoofd moet worden gehouden is dat personen die een schikking accepteren wel in het HKS-bestand blijven opgenomen, maar juridisch niet schuldig zijn bevonden.

Gary Sweeten maakte in zijn onderzoek 'School dropout and subsequent offending: Distinguishing selection from causation' gebruik van gegevens uit het National Longitudinal Survey of Youth 1997, dat oorspronkelijk is opgezet om ervaringen op de arbeidsmarkt gedurende de levensloop in kaart te brengen. Gedurende vijf jaar werden 7.536 jeugdigen in de leeftijd van 12 tot en met 16 jaar jaarlijks geïnterviewd. Naast tal van andere zaken, werd de geïnterviewden ook gevraagd of ze nog op school zaten en betrokken waren geweest bij criminele activiteiten. Indien personen niet meer op school zaten werd hen gevraagd waarom ze waren gestopt met hun opleiding. Deze redenen werden verdeeld in vier categorieën: redenen die met school te maken hebben (zoals vanwege disciplinaire redenen van school gestuurd zijn, slechte cijfers, een hekel hebben aan school), persoonlijke redenen (zoals zorgplicht, trouwen, verhuizen), economische redenen (zoals financiële problemen, het aangeboden krijgen van een baan) en overige redenen (alcohol of drugsgebruik, het nog niet kunnen inschrijven bij de nieuwe school van keuze). In het geval dat een jongere aangaf ooit betrokken te zijn geweest bij criminele activiteiten werd hem of haar ook gevraagd naar het type delict en naar het aantal keren dat hij of zij zich aan het betreffende delict schuldig had gemaakt.

Sweeten schatte regressiemodellen waarmee werd getracht het effect van voortijdig schoolverlaten uitgesplitst naar de vier bovengenoemde redenen op zowel het al dan niet als dader betrokken zijn geweest bij criminele activiteiten als het aantal gepleegde delicten te meten. In deze analyses werd onder andere gecontroleerd voor leeftijd, geslacht, etniciteit, regio in de VS, de leeftijd van de moeder, schooltype en het opleidingsniveau van de ouders.

om voortijdig schoolverlaten voor autochtonen een groter effect heeft op het vertonen van crimineel gedrag dan voor niet-westerse allochtonen.

Slotbeschouwing en discussie

Ook in deze studie wordt aangetoond dat relatief meer niet-westers allochtone jongeren als dader van een delict worden geregistreerd dan autochtone jongeren en dat er een verband bestaat tussen voortijdig schoolverlaten en criminaliteit. Voor autochtonen lijkt het effect van het voortijdig schoolverlaten op het zich inlaten met criminele activiteiten groter te zijn dan voor niet-westerse allochtonen. Dit betekent overigens niet dat voortijdig schoolverlaten onder niet-westerse allochtonen geen reden tot zorg zou zijn. Integendeel, voortijdig schoolverlaten komt ongeveer twee keer zo veel voor onder niet-westers allochtone jongeren dan onder hun allochtone leeftijdsgenoten en is derhalve, ook al is het effect op het plegen van delicten kleiner dan voor autochtonen, een belangrijk aandachtspunt in verband met het terugdringen van de criminaliteit onder niet-westers allochtone jongeren. Ook afgezien van de directe relatie tussen voortijdig schoolverlaten en criminaliteit heeft het voortijdig schoolverlaten van niet-westerse allochtonen de nodige aandacht, aangezien het de economische integratie van allochtonen in de weg staat. Met een startkwalificatie komen schoolverlaters namelijk makkelijker aan een baan. Daarbij komt dat mensen met een baan minder vaak van het rechte pad afwijken. Dat relatief veel niet-westerse allochtonen voortijdig hun onderwijsloopbaan afbreken is dus ook op een indirecte manier debet aan hun oververtegenwoordiging in de criminaliteitscijfers.

Dit artikel is een inhoudelijke verdieping van paragraaf 9.5 van het door het Sociaal en Cultureel Planbureau uitgegeven Jaarrapport Integratie 2007. De auteur dankt Marijke Hartgers (CBS) voor het beschikbaar stellen van de gegevens waarop deze studie is gebaseerd.

LITERATUUR:

- CBS (2007), *Jaarboek onderwijs in cijfers 2007*, Voorburg: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Jarjoura, G.R. (1996), The conditional effect of social class on the dropout-delinquency relationship. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 33 (2), pp. 232-255.
- Jennissen, R.P.W., A. Oosterwaal en M. Blom (2007), Geregistreerde criminaliteit onder niet-westerse allochtonen en autochtonen. In: J. Dagevos en M. Gijsberts (red.), *Jaarrapport Integratie 2007*. Den Haag: SCP, pp. 229-248.
- Sweeten, G.A. (2004), *School dropout and subsequent offending. Distinguishing selection from causation*. Baltimore: University of Maryland.
- Thornberry, T.P., M. Moore en R.L. Christenson (1985), The effect of dropping out of high school on subsequent criminal behavior. *Criminology*, 23 (1), pp. 3-18.
- Weerman, F.M. en P.H. van der Laan (2006), Het verband tussen spijbelen, voortijdig schoolverlaten en criminaliteit. *Justitiële Verkenningen*, 32 (6), pp. 39-53.

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en beoogt de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken te bevorderen. Inlichtingen over toezending van kopij kunnen worden ingewonnen bij de redactie

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding is toegestaan. Toezending van bewijs-exemplaren wordt op prijs gesteld.

Het NIDI is een instituut van de KNAW dat zich bezighoudt met onderzoek naar ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van de bevolking

colofon

Demos	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry Bronsema, eindredacteur drs. Joop de Beer drs. Gijs Beets dr. Luc Bonneux
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	http://www.nidi.nl/public/demos/
Abonnementen	gratis
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	Nadorp Druk b.v., Poeldijk

Dr. R.P.W. Jennissen, Ministerie van Justitie (WODC); e-mail: r.p.w.jennissen@minjus.nl

Foto: Marcel Minnée.

